

**SURİYE’NİN DEVLET KAPASİTESİ SORUNU VE BÖLGESEL STATUS
QUO BAĞLAMINDA TÜRKİYE’NİN POLİTİKASI**

*SYRIA’S STATE CAPACITY QUESTION AND TURKEY’S POLICY IN THE
CONTEXT OF REGIONAL STATUS QUO*

Özdemir AKBAL*

*Geliş Tarihi: 18.06.2020
(Received)*

*Kabul Tarihi: 03.06.2021
(Accepted)*

ÖZ: Bir devletin uluslararası politika alanında cyleyebilmesi kapasitesi ile doğru orantılıdır. Bu açıdan devletin kapasitesi aynı zamanda staus qounun değerlendirilebilmesi için de önemli bir inceleme alanı sunmaktadır. Kapasite sorunu olan devletlerin iç politikalarında ortaya çıkan sorunlar zaman içinde dış politika sorunu haline gelmektedir. Bu perspektiften 2011 yılından beri devam edegelen Suriye sorununun bir devlet kapasitesi problemi olduğu açıktır. Suriye'nin bağımsızlığından itibaren ortaya çıkan sorunlu iç politikası bu durumun gerçekleşmesine yol açmış ve sonuçta başta Türkiye olmak üzere çevresini etkileyen bir problem alanı haline dönüşmüştür.

Anahtar Kelimeler: Devlet Kapasitesi, Suriye, Uluslararası Politika

ABSTRACT: It is directly proportional to the capacity of a state to act in the study of international politics. In this respect, the capacity of the state also provides an important study in order to evaluate the staus quo. The problems that arise in the internal policies of states with capacity problems become foreign policy problems over time. From this perspective, it is clear that the Syrian problem, which has been going on since 2011, is a state capacity problem. Syria's troubled domestic politics since independence have led to an emerging realization of this situation and has become a propbe areas resulting primarily affecting the environment, including Turkey.

Key Words: State Capacity, Syria, International Politics.

EXTENDED ABSTRACT

The capacity of states directly has an influence upon the way of their act in the international political realm. Based on this proposition, it is clear that the capacities of states can create positive or negative political effects at the regional and global level. The state capacity problem of Syrian Arab Republic has generated negative consequences at both regional and global level. The state capacity is highly related to Kenneth N. Waltz's concept of the attributes. Moreover, a classic definition of the state which is connected to sovereignty is another notable evaluation criterion in international political studies. A state's governmental legitimacy, military power, economic capacity etc. have an important impact to act in international political environment. In this paper, Syria's lack of state capacity and its political reflections will be discussed. The main argument of the paper is Syria's lack of state capacity has not led only internal and also regional and global issues. At the beginning of the freedom struggle against French, Syria has unstable government. This specification of Syria

* Dr, Trakya Üniversitesi, ozdemirakbal@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7030-7946.

State has not created only unstable interior political situation also it has created a potential international instability. After the WWII, during the changing international political system, Syrian Arab Republic has declared freedom. But this freedom declaration was not an end. On the contrary this declaration has led a political power struggle in Syria.

The political instability in Syria has become a fruitful area in order to evaluate the attributes. Evaluation of attributes has brought governmental legitimacy discussion. Thus, assessment of the Syrian governmental legitimacy in terms of economic and social resources have been analyzed. In this way, the Syrian internal political situation and its effects towards latest developments have been explained in the light of Weberian state sovereignty understanding and institutionalism. At this point another argument of the paper has emerged that shaky Syrian governmental formation has also led perpetual instability. Instability of Syrian governmental formation with its fragile state institutions has an open target for the all kind of political interventions. As a naturally weak state Syria became a scene of civil war during the Arab Revolts.

Undoubtedly, there are many studies on the Syrian Civil War, but this study differs from other studies in terms of examining emergence of a regional problem in the context of Syria Arab States' lack of state capacity. In order to prepare this study, identity and state building approaches as a middle ground were examined by using process analysis method. Thus, the analysis level has become state and regional levels. In the first part of the study, the concept of the state capacity was discussed in the context of the state building approach and how the state was formed. At this stage of the study, the importance of state capacity and its regional effects in terms of the status quo concept were explained. In the next section, the structure of the Syrian Arab Republic from the process leading to independence of the state has been discussed in the context of the state capacity of Syria. In this part of the study, the political formations of Syria Arab Republic are in terms of socio-economic dynamics. Thus, the attributes have tried to evaluate in the context of Waltzian perspective. Especially in this part has a bridge as a middle ground between systemic theories and regional studies. Because the socio-economic structures as attributes of a state have an important role in order to examine the state formation and its regional effect. After this examination, the economic, social and political issues caused by the authoritarian Assad regime were discussed and the reasons of the political situation that turned into a civil war in Syria were examined. In the following section of the study, the lack of Syrian Arab Republic state capacity and troublesome socio-economic, socio-politic structure that caused by social problems were examined in the context of international interventions. Thence the operations of Turkish Republic in Syrian territory were evaluated in the context of duty to intervene. The Turkish Armed Forces' operations in Syrian territory has brought many debates in terms of international intervention. In this section of the study, military operations of the Turkish Republic and its consequences in Northern Syria have been analyzed. The main argument of this section is Turkish Armed Forces' interventions have led new secure area for the Syrian people which has affected by Syrian's lack of state capacity and its ill effects.

As a consequence, in this study, it is explained that the lack of state capacity of the Syrian Arab Republic has caused internal and regional questions. This situation also negatively affected the administration and institutionalization process of Syrian Arab Republic and

paved the way for social disturbance. Aforementioned disturbances have become more evident effects of the Arab Revolts and interventions of foreign states such as the U.S. or Russian Federation etc. In this disturbance period Syria's territories have given a shelter to terrorist organizations. Syria's unstable structure has caused threats for Turkish territories coming from terrorist organizations such as DAESH and PKK affiliated PYD/YPG. Based on all these findings and events, it was stated in the study that a state could have contributed to the emergence of regional security problems due to its lack of state capacity and unstable attributes construction. All these potential security issues can be prevented by the states which could have strong state capacity. In this case the strong state is Turkish Republic.

1.GİRİŞ

Bir devletin kapasitesi aynı zamanda uluslararası siyaset ortamında eyleyebilme kapasitesini de önemli bir şekilde etkilemektedir. Devletin öznitelikleri bağlamında bir kapasite işlerliğine sahip olması söz konusu devletin aynı zamanda *status quonun*¹ yürütülebilmesi açısından önemini de göstermektedir. Devletlerin *status quonun* devamını sağlayabilmesi ve uluslararası politika ortamında etkin olabilmesi için öznitelikleri önemli bir yere sahiptir. Öznitelik kavramı Waltz tarafından bir normatif toplumsal yapının oluşarak devrimler ve ihtilaller gibi toplumsal olaylar neticesinde bu yapıların bir birim haline dönüşmesi olarak tanımlanmıştır.² Özniteliklere dayalı olarak bir devletin eyleme gücünün ortaya çıkışı devlet kapasitesini etkilemekte bu durum da *status quonun* şartlarını düzenlemektedir. Öznitelikselsel sorunlar dolayısıyla devletin siyasi ve/veya sosyal yapılarının fonksiyonunu yitirmesi iç savaşa yol açacak çatışmalar meydana getirmektedir.³ Ancak devletin kapasitesinin ekonomik faaliyetleri sürdürme, gelir ve vergiyi adil bir şekilde dağıtma şeklinde ekonomi-politikçi bir yaklaşım üzerinden incelenmesi⁴ devletin kurumsal kapasitesinin tespiti için yeterli değildir. Sosyal

¹ *Status Quo* kavramının güncel dilde her ne kadar durağanlık çağrıştıran olumsuz bir tarafı olsa da Hans Johacim Morgenthau Milletler Arası Politika (Politics Among Nations) kitabında "Güç Mücadelesi: Status Quo Politikası başlıklı kısmında durumun sürdürülmesinin II. Dünya Savaşı sonrası dönemdeki uluslararası politika ortamı için önemli bir dayanak noktası olduğunu belirtmektedir. Bkz: Hans J. Morgenthau (1970). Uluslararası Politika C.1, Çev: Baskın Oran, Ünal Oskay, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları. Ayrıca Soğuk Savaş sonrası dönemde *Status Quo* tartışmasının Morgenthau'nun bakış açısı ile devletlerin dış yardım ve müdahale yoluyla tesir altına alınarak durumun sürdürülmesi stratejisine işaret edilmesi açısından bkz: Nobel, J. W. (1995). Morgenthau's struggle with power: the theory of power politics and the Cold War. Review of International Studies, 21(01), 61.

² Waltz, K. N. (1979). Theory of International Politics. Massachusetts: Addison Wesley Publishing Company, s.76.

³ Milliken, J., & Krause, K. (2002). State Failure, State Collapse, and State Reconstruction: Concepts, Lessons and Strategies. Development and Change, 33(5), s.753-754.

Timothy Besley & Torsten Persson (2010) State Capacity, Conflict, and Development. Econometrica, 78(1), 1-34.

güçlerin politik taleplerinin karşılanmaması ve temsil eksikliği de devlet kapasitesinin tespitinde önemli bir alanı teşkil etmektedir.

Kapasitesi yetersiz devletlerde ortaya çıkan çatışma ortamı bölgesel istikrarsızlıklara sebep vererek *status quonun* etkilenmesine yol açmaktadır. Bu durum bir müddet sonra başka bir etki yaratarak Morgentau tarafından gücün yokluğundan doğan yeni gücün ortaya çıkışı şeklinde incelenmiş *power vacuum* halini alan yeni gücün ortaya çıkış sürecini de beraberinde getirmektedir. Yani hâkim gücün etkisinin azalması hem devlet içinde hem devlet sınırları dışında yeni güçlerin olaya müdahalesi ile ortaya çıkan politik gelişmelere sahne olmaktadır. Devletin kapasitesini etkileyen önemli sorunlardan biri de bölgesel ittifaklarda etkili olan lider devletin fonksiyonunu yitirmesidir. Bu açıdan SSCB'nin yıkılışı hem Varşova Paktı ülkeleri hem de Orta Doğu'daki Sovyet müttefiki ülkelerini etkilemiştir. Bu süreçte Üçüncü Dünya Ülkeleri özellikle Batı Yarıküre yaklaşım biçimi açısından bir güvenlik tehdidi olarak değerlendirilmeye başlamıştır.⁵ Ayrıca SSCB'nin yıkılışının ardından ortaya çıkan boşlukta eski Sovyet Mihveri devletlerinin revizyonist bir yaklaşımla sistemik yapının değiştiricisi rolü üzerinde tartışmalar gerçekleştirilmiştir.⁶ Sosyal güçlerin revizyonist kapasiteleri dışında Cox gibi önemli teorisyenler söz konusu değişimin belli bir süre sonra terörizm tartışmaları ele almıştır.⁷ Waltz'un⁸ daha sonra Cox'un belirttiği gibi aslında SSCB'nin yıkılışı bir yapının bir krizi değil yapının içinde gerçekleşen bir krizdir.⁹

Bu çalışma Suriye'nin devlet kapasitesi açısından yaşadığı sorunların temeline inerek güncelde yaşanan krizin sebeplerini ortaya koymayı ve Türkiye'nin derinden etkilendiği bu krizde yürüttüğü politikanın gerekçelerini ve bölgesinin sistemik yapının bu durumu nasıl ortaya çıkardığı sorusuna odaklanmaktadır. Bunun gerçekleştirilebilmesi için öncelikle devlet kapasitesi kavramı ele alınmış ardından Suriye'de devlet kapasitesinin içeriği incelenmiş ve son olarak da ortaya çıkan yapısal durumda Türkiye'nin müdahalesinin sebep ve sonuçları ortaya konmuştur.

2. KURUMSAL KAPASİTE BAKIMINDAN DEVLET

Devletin kurumsal kapasitesi hem *status quoya* olan etkisi hem de sosyal güçlerle olan ilişkisinin etkinliğini belirlemektedir. Liberal kurumsalcılar devlet kapasitesinin ekonomik birimlerle sağlandığı konusunda genel bir görüş geliştirmiştir. Ancak bu noktada liberal ekonomi ilkeleri ile bağdaşmayan yahut

⁵ Pinar Bilgin & Adam David Morton (2002) Historicising representations of 'failed states': Beyond the cold-war annexation of the social sciences?, *Third World Quarterly*, 23:1, s.66-67.

⁶ Kuran, T. (1991). Now Out of Never: The Element of Surprise in the East European Revolution of 1989. *World Politics*, 44 (1), 7-48.

⁷ Robert R. Cox, "Beyond Empire and Terror: Critical Reflections on the Political Economy of World Order", *New Political Economy*, Vol. 9, No.3, (September, 2004), s.308.

⁸ K. N. Waltz. (2000). *Structural Realism After the Cold War*. *International Security*, 25 (1), s.5

⁹ *Ibid*, s.366-367.

liberal ekonomik kurumları ile düşük seviyede ilişki halinde olan devletlerin davranış biçimlerinin açıklanması hususu hayli sorunlu bir hale gelmektedir.¹⁰ Liberal kurumsalcılık açısından devletin kapasitesi sosyal ekonomik ve siyasi alanda genel olarak devlet kurumlarının piyasayı oluşturma ve onunla ilişki kurabilme kabiliyetini sağlayabilme açısından değerlendirilmektedir.¹¹ Özellikle neo-liberal yaklaşımlarda piyasa oluşturma ve piyasalar ile ilişki kurabilme haricinde devletin sosyal sermayesinin ve sosyal güvenliğinin de önemli olduğuna dair çalışmalar mevcuttur.¹² Devlet kapasitesinin piyasalardan ziyade devletin oluşturduğu kurumların önemli olduğuna dair Weberian bir yaklaşım yeniden ele alınarak ve sosyal sermaye kavramı dahil edilerek neo-Weberian bir halde yeniden değerlendirilmeye başlanmıştır. Buna göre Weber'in meşhur devlet tanımında "Devlet, belli bir arazi içinde, fiziksel şiddetin meşru kullanımını tekelinde [başarıyla] bulunduran insan topluluğudur."¹³ ifadesini ele almak gerekmektedir. Weber devletin bir insan topluluğu olduğuna ve bunu fiziksel şiddetin meşru kullanımını elinde bulunduran bir aygıt olduğuna dikkat çekmektedir. Bu noktada artık açık bir şekilde devletin insan toplulukları tarafından oluşturulan kurumların bütünü olduğunu söylemekte beis yoktur. Ayrıca liberal yahut neo-liberal yaklaşımın piyasa odaklı bakış açısına bir reddiye olmadan Weberian yaklaşım sınıf, statü ve parti incelemesinin bir sosyal sermaye yarattığını da göstermektedir.¹⁴ Söz konusu bakış açısı Dorff tarafından devletin kurumsallaşmadaki başarısı yahut başarısızlığının devletin uluslararası politika alanındaki kapasitesini de etkileyeceği ve başarısızlığın uluslararası politika alanında da olumsuz sonuçlar doğuracağı şeklinde ele alınmıştır.¹⁵ Bu tanımlamaya Fukuyama; devletin başarısızlığı dolayısıyla çöken kurumlarının dışarıdan müdahale eden devlet yahut devletler tarafından yeniden kurum oluşturma şeklinde bir yaklaşımın sergilendiğini ancak bu yaklaşımın da dışarıdan müdahale eden devletin, müdahale ettiği devletin kurumlarını oluşturmada kurum idaresini ikame etmede aktör bulma zorluğu çektiğini Irak İşgali ve Baas Partisinin yıkılışından sonra yaşananlar örneğiyle ele almaktadır.¹⁶ Bu aşamada tartışma artık devlet kapasitesinin çöktüğü yahut

¹⁰ Lin, K., & Carroll, E. (2006). Theoretical Visions versus Policymaking Realities? Searching for the Logical Grounds of Expansion and Retrenchment Arguments in Studies on Nordic Social Policy Models from the 1960s to the 2000s. *Comparative Sociology*, 5(1), 65–86.

¹¹ North, D. (1981). *Structure and Change in Economic History*, W. W. Norton & Company: New York.

¹² Ibid.

¹³ Weber M. (1987). *Sosyoloji Yazıları*, çev: Taha Parla, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları. s.80.

¹⁴ Ibid., ss.176-189.

¹⁵ Dorff, R. H. (2000) "Responding to the Failed State: Strategic Triage." In *Beyond Declaring Victory and Coming Home*, edited by A. J. Joes and M. Manwaring, pp. 225–243. Westport, CT: Praeger Publishers.

¹⁶ Fukuyama, F. (2005). "Stateness" First. *Journal of Democracy*, 16(1), s. 86-87.

etkinliğini kaybettiği durumlarda yeniden kurulması için nasıl bir ortamın oluşması gerektiği sorusuna gelmektedir.

Bu aşama sosyal kapasite tanımlaması dahilinde devletin kurumsal meşruiyetinin de öznelilikler dahilinde tartışılması gerektiği bir kavramsal çerçeveyi ortaya çıkarmaktadır. Zira devletin kurumlarının devleti oluşturan toplum tarafından kabul görmesi ve gerektiği halde Weber'in tanımıyla ortaya konan meşru güç kullanımının onaylanması için en temel gereklilik devletin meşruiyetidir. Meşruiyet kavramı güncel dilde hukuki olmak, yasallık kavramı ile sıkça karıştırılan ve birbirinin ikamesi olarak kullanılan bir kavramdır. Kapani'nin tanımıyla meşruiyet, iktidara tabi olanlar tarafından meşru olarak kabul edilen, toplumda yaygın ve hâkim olan 'meşruluk' inancına uygun olan iktidardır.¹⁷ Yasallık kavramını ise Kapani hukuki şartlara uygun yahut şekli olarak meşru bir yönetimi tanımlamaktadır.¹⁸ Her ne kadar kanuni olmak bir devletin yönetimi için önemli bir şart olsa da bir başka önemli şart ise meşruiyetin toplumda bir temel anlaşma yahut bir başka deyişle *consensus* temini ile ortaya çıktığıdır. *Consensus* toplumun büyük bir çoğunluğunun siyasal sistemin işleyişi hususundaki temel konularda vardığı fikir birliğidir.¹⁹ Bir *consensus*'ün varlığından bahsedebilmek için toplumun tamamının aynı görüşe sahip olması beklenmemektedir. Ayrıca toplumdaki sosyal güçler arasında bir anlaşmazlığın ortaya çıkışı bunun bir bunalım haline dönüşmesi ve huzursuzluğun giderek artması *dissensus* durumunu yani temel anlaşmanın yokluğu halini ortaya çıkaracaktır.²⁰ Kapani açık bir şekilde "Rejim üzerindeki mücadele, başka bir deyişle meşruluk çatışması ve 'temel anlaşma yokluğu' (dissensus) barışçı yollardan giderilemeyecek olursa, sosyal gerilim sonunda bir patlama, ihtilal veya iç savaşa kadar gidebilir."²¹ şeklinde devletin sosyal kapasitesinin eksikliğinin meşruiyet eksikliğine dönüşmesi halinde ortaya çıkabilecek muhtemel sonuçları ortaya koymuştur. Easton, açık bir şekilde siyasi tatminsizliğin temel politik değişiklikler için önemli bir işaret olduğunu belirtmektedir.²² Siyasi tatmin ise devleti oluşturan toplum ile devletin kurumlarını idare eden yetkililerin, toplumun istek ve ihtiyaçlarını karşılayabilme ve temsil edebilme kapasitesidir.²³ Dolayısıyla kurumsal ve toplumsal uyumsuzluk iç savaşla sonuçlanabilecek gerginlikler getirebilecektir. Bu noktada ise meşruiyetin sağlanabilmesi kurumların hukuki olduğunu ifade ederek yönetimin aynı şekilde sergilenmesine değil talep edilen reformların

¹⁷ Kapani, M. (2014). Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınevi: İstanbul. s.88-89.

¹⁸ Ibid.,s.89.

¹⁹ Ibid.,s.94.

²⁰ Ibid.,s.95.

²¹ Ibid.

²² Easton, D. (1975). A Re-assessment of the Concept of Political Support. British Journal of Political Science, 5(04), s.436.

²³ Ibid., s.438.

gerçekleştirilebilmesine bağlıdır. Bu durumlarda toplumsal çatışmanın ve gerginliğin azalması devleti oluşturan toplumun kurumların idaresini elinde bulunduranları demokratik yollarla değiştirebilme imkânına sahip olması ile gerçekleşmektedir. Bu türlü durumlarda toplumun menuniyetsiz kesimini temsil eden muhalif yapıların terör gibi illegal yollara sapmadan bir meclis çatısı altında temsil hakkı kazanarak ilgili talepleri gündeme getirmesi ve devlet kurumlarında belli bir seviyede karşılık bulması gerginliğin artarak bir müddet sonra iç savaşa dönüşmesini engelleyecektir. Ancak devlet kapasitesinin düşüklüğü hem idare eden kitlenin korunma talebi ile yabancı devletleri kendi topraklarına askeri koruma talebiyle çağırdığı hem de söz konusu devletin topraklarından kaynaklanan tehditkâr durumların önlenmesi için yabancı devletlerin Birleşmiş Milletler Şartı 51. Maddede verilen yetkiye dayanarak müdahil olmak zorunda kaldığı bir siyasal ortamı da yaratmaktadır. Bu durumun önemli bir örneği Suriye’de yaşanmaktadır.

3. SURİYE’NİN DEVLET KAPASİTESİ

Suriye Osmanlı Devletinin yıkılma sürecinde Emir Faysal’ın etkisinin olduğu dönemde Fransız²⁴ ve İngiliz etkisi altında bulunmuştur.²⁵ Yeni Fransız hükümeti ile 9 Eylül 1936’da yapılan antlaşma neticesinde Suriye’de devlet başkanı Haşim el Attasi olmuştur. Ancak el Attasi’nin seçimi II. Dünya Savaşı sonrası gelişen ve genel kabul gören demokrasi ve poliarsî yazını çerçevesinde bir seçimsel demokratik eylem olarak tanımlanması mümkün olmasa da meşruiyetin sağlanması açısından az da olsa bir dayanak sağlamaktadır.²⁶ Suriye’de bağımsız bir devlet oluşumunu sağlamak üzere Milli Blok adı altında bir oluşum ortaya konmaya çalışılsa da II. Dünya Savaşı’nın son yıllarına kadar Fransız ve İngiliz etkisi ve baskısı Suriye toprakları üzerinde hayli etkili olmuştur.²⁷ Söz konusu etki ve baskı Suriye’nin

²⁴ Paul C. Helmreich (1974). *From Paris to Sevres: The Partition of the Ottoman Empire at the Peace Conference of 1919-1920*, Ohio State University Press: Columbus, Ohio ayrıca Suriye özelinde etkileri için bkz: Yavuz, R. (2017). *Effects of the Decisions of San Remo Conference on Syria and Iraq*. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 32 (2), 565-600.

²⁵ Chatty, D. (2010). *The Bedouin in Contemporary Syria: The Persistence of Tribal Authority and Control*. *The Middle East Journal*, 64(1), s.33

²⁶ Olmert, Y. (1996) *A false Dilemma? Syria and Lebanon's independence during the mandatory period*, *Middle Eastern Studies*, 32 (3), s.45-46. Ayrıca Suriye’deki bağımsız devlet oluşumu çabalarının nispeten erken dönem bir eleştirisi için bkz: Sanjian, A. (1956). *The Sanjak of Alexandretta (Hatay): Its Impact on Turkish-Syrian Relations (1939-1956)*. *Middle East Journal*, 10(4), 379-394.

²⁷ Manda idaresinin çekilmesinden sadece bir yıl önce 29-30 Mayıs 1945’te Lübnan ve Suriye’de devam edegelen gösterilere Fransız askeri idaresi Şam’daki parlamento binasının bombalanması ve olayların bastırılması için General Oliva-Roget’in emriyle yapılan operasyonlarda 400 ila 700 kişinin öldürüldüğü belirtilmektedir. Bu operasyon için bkz: Thomas, M. (2000) *Divisive decolonization: The Anglo-French withdrawal from Syria and Lebanon, 1944-46*, *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, 28 (3), s.81. Ayrıca Suriye’de Fransız ve İngiliz etkisinin ayrıntılı bir çalışması

devletleşme sürecinde dengeleyici bir unsur olarak başka yabancı güçlerin aranması hususunu da sık sık gündemde tutmuştur. Şükrü el Kuvvetli de Suriye'nin devletleşme sürecinde ve manda idaresinden çıkış döneminde önemli bir figürdür. Suriye'de Milli Blok'un Milli Partiye dönüşüm sürecinde etkili olan Şükrü el Kuvvetli aynı zamanda Suriye'nin devlet kapasitesini ortaya koyan sosyal güçleri açısından da önemli bir incelemedir. Güncel tartışmada Suriye politikasına yabancı güçlerin müdahalesi ve desteği açısından Şükrü el Kuvvetli dönemindeki gelişmelerden iki ayrı örnek açıklayıcı olacaktır.²⁸ Kuvvetli, Milli Blok'un önemli liderlerinden ve Suriye'nin Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrıldığı dönemin önemli figürlerinden olduğu 1919-1920 döneminde King-Crane Komisyonunun Suriye ziyareti sırasında Suriye'nin bağımsız bir şekilde ve herhangi bir dış desteğe ihtiyaç duymadan ayakta kalması konusunda net bir tavır benimsemiştir.²⁹ Ancak Kuvvetli'nin bu duruşu Suriye'nin manda yönetiminin çekilmesi ile sonuçlanacak olan Fransızlarla mücadele sürecinde farklılaşmıştır. Kuvvetli 1943 yılında açık bir şekilde Fransızlarla olan mücadelenin ABD desteği ile sürdürülebileceğini belirtmiş bu görüş ilerleyen süreçte bağımsızlık peşindeki Suriyeliler arasında da kabul görmüştür.³⁰ Bu noktada Suriye'nin siyasi ve sosyal yapısının devletin oluşum sürecinde yabancı tesire karşı yabancı tesir ile ayakta durabilme konusunda bir vaziyete sahip olduğu açıktır.

Ancak muhtemelen daha ilgi çekici olduğu ve Esad rejiminin Rusya Federasyonu silahlı kuvvetlerini ülkeye davet etme hususunun meşrulaştırılma çabalarına daha çok yardımcı olduğu için Kuvvetli'nin ABD ile olan ilişkileri değil, ABD'nin de etkisinin olduğu bir darbe ile devrilmesi ele alınmaktadır. Darbenin Kuvvetli'ye doğrudan ABD tarafından yapılmadığı böyle bir durumda anılan faaliyetin darbe değil 2003 Irak'ın işgal edilmesi örneğinde olduğu gibi bir çeşit işgal olacağı; Kuvvetli'ye darbe yapanların da Suriye'de yaşadığı ve halihazırdaki yönetime çeşitli şekillerde muhalif olduğu dikkate alınmalıdır. Kuvvetli örneği düşük kapasiteli bir devlet olarak Suriye açısından hem bağımsızlığın dış destek alınmadan kazanılmasının düşünüldüğü hem de realitenin dış destek gerektirmesi ikilemi açısından önemlidir. Zira Kuvvetli hem ABD ile ilişki kurmuş hem de İngiliz ve Fransızlarla anlaşma çabası göstermiştir.³¹ Kuvvetli bölgesel ilişkilerini kuvvetli tutabilmek adına dönemin Suudi Arabistan Kralı İbni Suud ile de ailesinin ticari

için bkz: Barr, J. (2012), *A Line in the Sand: The Anglo-French Struggle for the Middle East, 1914-1948*, Norton Press: New York.

²⁸ Moubayed, S. M. (2006). *Steel & Silk: Men and Women Who Shaped Syria 1900-2000*. Cune Press: Seattle, Washington, s.308-314.

²⁹ Moubayed, S. (2012). *Syria and the USA: Washington's Relations with Damascus from Wilson to Eisenhower*. I.B. Taurus: New York., s.16.

³⁰ Abadi, J. (2020). *US-Syrian Relations, 1920-1967: The Bitter Harvest of a Flawed Policy*, 6 (1), s.6.

³¹ Olmert, op.cit. s.56.

bağlarının kendisine sağladığı imtiyazı kullanmıştır.³² Bu politikanın temelinde emperyalist-anti emperyalist yahut sloganlaştırılacak bir başka kavram karşılaştırılmasından ziyade sosyal güçleri tekâmül etmemiş, manda idaresinin tesirinde devletleşmeye çalışan bir yapının davranış biçimi yatmaktadır. Yani bu husus bir tarihsici bakış açısından ziyade bir devletin oluşum sürecindeki sosyal güçlerin o devleti bilinen ve ideal manada bir kapasitede oluşturup oluşturamama sorusuna ait bir araştırma çerçevesi olmalıdır. Suriye’de iktidarın değişme davranışı askeri gücü elinde tutanın hâkim olması üzerine kurulu olduğu gibi yapılan seçimlerin ne denli tarafsız olduğu da bir başka tartışma konusudur. Suriye’nin bir kurtuluş savaşından ziyade sistemik yapıda gerçekleşen güç dengesi değişimi ile manda idaresinden çıkıp bağımsız kalması da devlet kapasitesi oluşumunu derinden etkilemiştir.

3.1. Baas İktidarı

Suriye devletleşme sürecinde bir devletin oluşumu için ortak bira amaca matuf hareket edecek bir topluluktan ve devletin kuruluşu ile sonuçlanacak bir bağımsızlık mücadelesinden mahrum kalmıştır. Bu süreç içinde de mili birlik ve şuur kısıtlı bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu şartlar altında Suriye’de devlet Weber’in devlet tanımı olan meşru güç kullanma kapasitesi ve devlet aygıtının toplumsal bir kültür hareketi başlatarak devleti oluşturan toplumun önemli bir kesiminde vatandaşlık bağımlı ortaya çıkarması da mümkün olmamıştır. Suriye’de parçalı bir sosyal güç yapısının varlığı ve ortak kültürel temellere oturan bir milliyetçilik anlayışının olmaması Baas Partisinin iktidarı döneminde de tıpkı daha önceki iktidarların bir şekilde yaşadığı sorunların devam etmesine sebep olmuştur. Suriye’nin sosyo-politik yapısının³³;

- Mezhepçi-etnik ayrımı
- Manda yönetimi geçmişine sahip olmasının milli kimliğin oluşumu ve devletin kabulü açısından sorunlu bir toplumsal yapıyı oluşturması
- Yüksek seviyedeki toplumsal hareketlerle bağdaşık dışa bağımlı, istikrarsız iktisadi durum
- Tarımsal üretimin toprak ağalığı üzerine yoğunlaşmış biçiminin ortaya çıkardığı krizler
- Ülke sınırları dışındaki ideolojilerin sosyal tabakalar üzerine olan etkisi ve bu sosyal tabakaların birbirine karşı geliştirdiği davranış biçimleri.

şeklinde sıralanabilecek faktörler Suriye’de devlet yapısının temel olarak yüzleşmek zorunda olduğu ve bir çözüm üretmediği gerilim alanlarını oluşturmaktadır. Baas

³² Ibid., s.59,65.

³³ Hinnebusch, R. (1982). Syria Under the Ba'th: State Formation in a Fragmented Society. Arab Studies Quarterly, 4(3), 177-199. s.178.

iktidarı da bu yapısal sorunlarla darbe sonucu iktidara gelmiş üstelik iktidar süreci içinde de kendi iç çekişmeleri de başka darbelere yol açmıştır.

Baas Partisi kırsal ile şehir arasındaki ayrılığın kapatılması, bir Arap Milliyetçiliği kavramı etrafından buluşulması, mezhepler arasındaki ayrılıkları ortadan kaldırma girişimi de devletleşme ve bir milliyetçilik yaratma arayışında olmuştur.³⁴ Ancak Baas'ın devlet ve kimlik inşası süreci sosyal güçlerin birbiri ile olan ihtilafları ve Baas'ın Arap milliyetçiliği ve sosyalizmi hususundaki tanımları net bir şekilde ortaya koyamayışı³⁵ gibi temel sorunlar dolayısıyla sonuçsuz kalmıştır. Bu süreç içerisinde Baas resmi kuruluşu sayılabilecek 1947 yılından Mısır Cumhurbaşkanı Nasır'ın 1955 yılında SSCB ile yaptığı silah anlaşmasına³⁶ kadar olan süreçte bir dizi iç ve dış etkenlerden kaynaklı değişim geçirmiştir. Bu değişim sürecinde Baas Mişel Eflâk, Selahaddin Bitar ve Zeki Arsuzi gibi sivil liderlerden zaman içinde Hafız Esad gibi askeri eğitiminin bir kısmını SSCB'de almış ve Baas içinde darbe yaparak iktidarı ele geçirmiş askeri liderlerin idaresine dönüşmüştür.

Baas partisinin iktidara geliş süreci de diğer sosyal güçleri temsil eden siyasi odaklarla işbirliği neticesinde gerçekleşmiştir. Suriye'de 1954 yılında yapılan seçimlerde Halkın Partisi ve Milli Parti'den sonra Arap Yeniden Diriliş Sosyalist Partisi (AYDSP) adıyla üçüncü sırayı alması Baas'ın iktidarının başlangıcıdır.³⁷ Ancak bu süreç aynı zamanda Baas'ın kendi iç çekişmelerinin de başlamasının tarihi olarak kabul edilebilir. Zira Baas içindeki kişilerin iktidarın devrilmesi için bir darbe planının dile getirmesi ve bu darbe planına karşı çıkan yine Baas üyelerinin çekişmesi de başlamış, bu tartışmalar devam ederken iki AYDSP üyesi kurulan kabinede yer almıştır.³⁸ Arap Sosyalist Milliyetçiliği ortak paydasında Mısır ile Suriye'nin birleşme serüveninin başarısızlıkla sonuçlanması, Suriye siyasetinde bir politik figür olarak yükselen Baas'ın da iktidara katkı vermekten ziyade iktidarı ele geçirmesi yönündeki kararlılığını artırmıştır. Baas'ın özellikle asker kökenli üyelerinin gerçekleştirdiği ve devlet başkanı Nazım el Kutsi'nin devrilmesi ve

³⁴ Ibid, s.179.

³⁵ Galvani, J. (1974). Syria and the Baath Party. MERIP Reports, No:25, s. 5.

³⁶ Devlin, J. F. (1991). The Baath Party: Rise and Metamorphosis. The American Historical Review, 96(5), s.1398-1399.

³⁷Bu seçimlerde bağımsız adaylar parlamentonun toplam 142 sandalyesinden 55'ini kazanmıştır. Buna mukabil özellikle Manda dönemi Milli Blok ile bağlantılı partilerin bağımsızlarla mukayese edilmeyecek derecede düşük bir kazanım elde etmeleri hayli dikkat çekicidir. Zira Halkın Partisi 32, Milli Parti ise 25 sandayla toplamda sadece bağımsızları iki sandalye geçebilmiştir. Bunun yanı sıra AYDSP'nin adaylarının %90'lık kısmının seçilmiş olması da söz konusu partiyi bir kilit rol üstlenmek ve toplumun faaliyetlerini sosyalist bir davranış biçimi çerçevesinde "yeniden diriltmek" için bir dayanak noktasına sahip olmasını sağlamıştır. Bkz: Kaylani, N. (1972). The Rise of the Syrian Ba'ath, 1940–1958: Political Success, Party Failure. International Journal of Middle East Studies, 3(1), s.15.

³⁸ Ibid., s.16.

Baas'ın iktidara gelmesi ile sonuçlanan 8 Mart 1963 tarihli darbenin Baas'taki dönüşüm ve bu dönüşümün Suriye'de gerçekleşecek etkileri açısından da özel bir önemi vardır. Salih Cedid, Hafız Esad, Muhammet Ümran, Hamit Übayit, Selim Hatum, Abdülkerim Cundi, Nurettin el Atasi, Yusuf Zayyen ve İbrahim Makhus Baas'ın darbe girişiminin öncülüğünü yapmış isimlerdir. Cedid, Esad, Ümran ve Makhus; Nusayri, Übayit ve Hatum; Dürzi ve Cundi; İsmaili'dir.³⁹ Böyle bir kadronun basit ve indirgemeci bir bakış açısıyla Suriye'deki sosyal tabakaları geniş bir şekilde temsil ettiği düşüncesinden hareket edilerek ve üzerine sosyalist bir politikanın eşitlikçi yaklaşım ile toplumu geliştirdiği düşüncesine dayanarak geniş bir desteğe sahip olacağı ve bu desteğin de gelişerek toplum geneline yayılacağı öne sürülebilir. Söz konusu darbenin ardından temelde sosyal ve askeri politikalar açısından yeni bir sürecin ortaya çıkışı bunun neticesinde de kendisini Askeri Konsey olarak tanımlayan ve darbeye öncülük eden grubun üyelerinin devlet mekanizmasında diğerlerine nazaran çok daha etkin ve etkili olduğu bir yönetim süreci başlamıştır.⁴⁰ Ancak dönüşüm ve değişim süreci de kendi içinde sorunlu bir hal alarak yeni bir darbenin gerçekleşmesi için ortam hazırlamıştır.

3.1.1. Sosyo-politik İstikrarsızlığın Devamı ve Baas'ta Güç Değişimi

Hafız Esad'ın da aralarında bulunduğu askeri konsey üyeleri tarafından 1966 yılında Mişel Eflâk'ın iktidardan uzaklaştırılması ve Baas'ın Suriye sınırları içinde daha etkin olduğu, Birleşik Arap Cumhuriyeti fikrinin daha düşük seviyede kabullenildiği bir süreci ortaya çıkarmıştır. Bu hadisenin gerçekleşmesinde 1963 darbesinden bir yıl sonra Nisan 1964'te Hama'da⁴¹ gerçekleşen ve Baas iktidarının protesto edilmesi sırasında sivillerin öldürüldüğü olaylar Mişel Eflak ile olayların kuvvet kullanılarak bastırılması gerektiğini savunan Salah Cedid ve Hafız Esad'ın arasındaki anlaşmazlığı ortaya çıkarmıştır.⁴² Hafız Esad'ın iktidarı Cedid'ten aldığı darbe ki buna "Düzelme Hareketi"⁴³ ifadesi kullanılmıştır, Suriye'nin manda idaresinin sona erişinden itibaren geçen yirmi dört yılda sahne olduğu yirmi birinci

³⁹ Kerr, M. H. (1973). Hafız Asad and the Changing Patterns of Syrian Politics. *International Journal: Canada's Journal of Global Policy Analysis*, 28(4), s.693.

⁴⁰ Ben-Tzur, A. (1968). The Neo-Ba'th Party of Syria. *Journal of Contemporary History*, 3(3), 161–181.

⁴¹ Hama bölgesi Osmanlı idaresinin hakim olduğu dönemden beri Sünni ulema ve tüccarın mukim bulunduğu bir bölgedir ve bu bölge Osmanlı idaresinin ortadan kalkmasından sonra bölgenin ileri gelenlerinin kendilerini doğrudan Emevilerin soyundan gelenler olarak tanımlamaları dolayısıyla dini niteliği haiz bir sosyal gücün oluşması açısından da önemli bir bölge olmuştur. Bkz: Kelidar, A. R. (1974). *Religion and state in Syria*. *Asian Affairs*, 5(1), s.19.

⁴² Seale, P. (1989). *Asad: The Struggle for the Middle East*. University of California Press. s.94-95.

⁴³ Ibid. s.169-171.

darbesidir.⁴⁴ Aynı siyasi odağın içinde farklı klikler arasında ortaya çıkan ihtilaf Esad'ın devlet başkanı olması ile sonuçlanmış ve bu düzeltme hareketinde Cedid tasfiye edilmiştir. Esad'ın iktidarı ele geçirmesinden sonra Şubat 1971'de toplanan Halk Konseyinde temsilci dağılımı 87 Baas, 40 Nasır taraftarı ve 8 komünist şeklinde oluşmuştur.⁴⁵ Bu aşamada Baasçılardan hemen sonra halen Nasır yanlılarının da Suriye politikasında hayli etkin bir konumda olması Suriye iç siyaseti hususunda ne denli bağımsız olduğu açısından bir fikir verebilecek düzeydedir. Suriye'de Mart 1972'de kurulan Gelişmeci Milli Cephe'nin 17 kişilik merkez komite üyeliğinin sadece dokuzu Baas Partisi ve geri kalan sekiz koltuk Baasçı olmayan milliyetçi ve komünist gruplar tarafından işgal edilirken; on yıl sonra ilk kez 1973'te gerçekleştirilebilen Suriye genel seçimlerinde Baas Partisi ve ittifak üyeleri Komünist Parti, Arap Sosyalist Birliği, Arap Sosyalistler ve Sosyalist Birlikçiler; Milli Gelişme adı altında birleşerek yasama organının üçte ikilik çoğunluğunu elde etmiş ve bu sonuç Suriye'nin yeni bir istikrar dönemine girdiği ifade edilmiştir.⁴⁶

3.2. Esad Dönemi Devlet, Sosyal Güçler ve Yapı

Weberian bir yaklaşımla bir devletin sınırları içinde meşru güç kullanma hakkı sabittir ve elbette her devlet kendi varlığına sorun oluşturacak yahut oluşturma ihtimalini ortaya çıkaracak odaklara karşı meşru güç kullanma hakkını saklı tutar. Ancak devletleşme süreci hayli sorunlu, birbirinden oldukça farklı sosyo-politik ve ekonomik yapıların bulunduğu devletlerin eğer devletleşme süreçleri başarı bir halde gerçekleşmez ve bu güç kullanım süreci kronik bir hal alırsa o zaman yapısal davranışlar Weberian bir yaklaşım çerçevesinde bu sefer devletin devlet olup olmadığı şeklinde incelenmek durumundadır. Suriye devletinin bu kritik süreci de Esad'ın Cedid'i devirip iktidarı ele alması ve bu sürecin yenilenme ve istikrar süreci olarak tanımlanması ile başlamıştır. Gramsci'ye göre siyasetin bileşenleri zorun kullanımı, rızanın ortaya çıkışı, iktidarın ve özgürlüğün varlığı, siyasal ve sivil toplumun işleyişi ile birlikte yürümektedir.⁴⁷ Gramsci gücün de ikna, rıza ve şiddete dayalı bir bileşen olduğunu ifade etmektedir.⁴⁸ Bu noktada aslında devlet aygıtının dengeli bir şekilde şiddet ve rızayı kullanıp kullanmadığı sorusunun cevabı devletin başarısı ile doğru orantılı olacaktır.

3.2.1. Sosyo-Politik Yapı

⁴⁴ Dawisha, A. I. (1978). Syria under Asad, 1970–78: The Centres of Power. Government and Opposition, 13(03). s.341.

⁴⁵ Ibid.,s.343.

⁴⁶ Ibid.,344.

⁴⁷ Fontana, P. (2013). Hegemony ve İktidar: Gramsci ve Machiavelli Arasındaki İlişki Üzerine. Kalkedon Yayıncılık: İstanbul. s.15.

⁴⁸ Fontana, P. (2006). The Concept of Hegemony in Gramsci. M. Haugaard ve H. H. Lentner (Eds.) Hegemony and Power: Consensus and Coercion in Contemporary Politics içinde (23-44. ss.). Oxford: Lexington Books. s.28.

Sosyalizmde Leninist perspektif, çalışan sınıfın gerçek bir hegemonya oluşturabileceği ve bu yolda mücadelenin ancak bu sınıfın liderliğinde verilebileceği görüşünü benimsemiştir.⁴⁹ Suriye’de 1973-1974 yıllarında saha araştırmalarına imza atan Hinnebusch, Esad idaresindeki Baas yönetiminin, hem yukarıdan aşağıya hem de aşağıdan yukarıya bir dönüşüm modeli benimserken Leninist bir yaklaşımla sadece merkezi gücün yeniden organizasyonda yeterli olmayacağını bunun yanı sıra köylü kesimin de politik hayata dahil edilerek organize edilmesi çabası sarf ettiğini belirtmektedir.⁵⁰ Esad’ın erken dönem yönetiminde yaptığı saha araştırmasında Hinnebusch a, b, c ve d şeklinde kodladığı dört köyde saha araştırması gerçekleştirmiştir ve bu köylerde yaptığı araştırmalarda Baas Partisi yöneticilerinin, kendisiyle birlikte sahada olduğunu bu durumun da çeşitli şekillerde araştırmanın tam olarak bağımsız olmamasını sağladığını açık bir şekilde belirtmiştir.⁵¹ Her ne kadar araştırmanın söz konusu kısıtlayıcılığı belirtilse de seçilen örneklerde genel olarak toprak reformu ihtiyacının olduğu, a köyünde bunun belirli bir seviyeye kadar başarıldığı, b köyünde kan davası, muhtarların ekonomik baskısı gibi konuların 1963 ve sonrası Baas girişimleri ile aşıldığı, c köyünde sosyal yapısı dolayısıyla Baas Partisi’ne Esad öncesi dönemde de destek bulunduğu ancak Esad’ın iktidara gelmesi ile Eflak taraftarları ve eski Baasçıların gençlere nazaran yeni rejime mesafe koyduğu, d köyünde ise Baas iktidarı ile birlikte köy ağasının hakimiyetinden çıkıp köylünün daha birleşik olduğu bir yapıya dönüldüğü tespit edilmiştir.⁵² Bu araştırmaya istinaden Esad rejiminin ilk yıllarında ve ortaya konan örneklem çerçevesinde kısıtlı bir başarıya ulaştığını söylemek mümkündür. Ancak araştırmacının da belirttiği gibi yapılan araştırmanın örneklem boyutu ve araştırma süresince Baas yetkililerinin nezareti katılımcıların bazı fikir ve taleplerini açık bir şekilde dile getiremediği ihtimalini de gözler önüne sermektedir.

Hinnebusch’un araştırmasından sekiz yıl sonra 1982’de Hama’da gerçekleşen olaylar aslında Baas idaresinin belirtildiği seviyede bir dönüşüm ve düzeltme faaliyeti gerçekleştiremediğini ortaya koymaktadır.⁵³ Hama’da 1964 yılından

⁴⁹ Ibid., s.26-27.

⁵⁰ Hinnebusch, R. (1976). Local Politics in Syria: Organization and Mobilization in Four Village Cases. Middle East Journal, 30(1), s.1.

⁵¹ Ibid., s.8.

⁵² Ibid., s.8-20.

⁵³ Bu noktada Türkiye’deki uluslararası politika çalışmaları hususunda da oldukça önemsenen araştırılan bölgenin gidilip görülmesi ve söz konusu yerde temaslar sağlanması hususundaki metodun da bir eleştirisinin yapılması gerekmektedir. Antropolji biliminin sınırlarına sirayet edecek seviyede siyaset bilimi ilkelerinden ziyade ve subjektif anlamları üzerine alan saha araştırma tipleri yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi görüşülen şahısların görüşlerini taraflı açıklaması, farklı ve yönlendirici ifadeleri ile tam olarak araştırma amacını karşılayamamaktadır. Üstelik bunun yanı sıra araştırma amacıyla gidilen devletin istihbari ve askeri yapısının bir araştırmacıya büyük bir ihtimalle açık

itibaren başlayan kalkışmalar 1982 yılında büyük bir isyan olayına dönüşmüştür. Bu isyan Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad'ın kardeşi Rıfat Esad tarafından sert bir şekilde bastırılmıştır. Hama bölgesi 1964'ten başlayıp 2011'e kadar devam eden çatışmalardan ötürü Baas iktidarının devlet ve alansallık (territoriality)⁵⁴ hakimiyetini göstermesi açısından önemli bir örnektir. Bu bölge için Hinnebusch, 1982 yılındaki Hama olayının ardından çok sayıda istihbarat birimi ve rejim muhafızının hukuk dışı davranışlarının hem kamu sektörünü hem de özel sektörü de etkileyen olumsuz gelişmelere yol açtığını belirtmektedir.⁵⁵ Böylece Suriye'de devlet kapasitesi rejimin korunması çerçevesinde hukukun eşitsizliğinin bir başka deyişle hukukun rejimi koruduğunu iddia ettiği kişi ve gruplar lehine yorumlandığı bir ortamın doğması sonucu ekonomik sorunların da yaşandığı bir hale dönüşmesine sebep olmuştur.

3.2.2. Sosyo-Ekonomik Yapı

Suriye'deki sosyo-ekonomik ve sosyo-politik sorunlardan etkilenen yapılar 1980-1982 ve 2011'deki kalkışmaların temelini oluşturacak olaylarda önemli bir rol üstlenmiştir.⁵⁶ Baas Eliti ile 1963 öncesi bir ittifak içine girmekten uzak davranış sergileyen Suriyeli sermayedarların önemli bir kısmı kendi faaliyet alanlarını koruma ve artırma arayışı içinde olmuş⁵⁷ ve Esad iktidarı ile belli bir seviyede uyum sağlanma arayışı sergilenmiştir. Esad'ın ortaya çıkardığı bir çeşit "başkanlık monarşisi" olarak tanımlanabilecek yönetim sisteminde Nusayri kesimin ayrıcalığının netleştiği askeri ve idari bürokrasinin ağırlığı giderek hissedilmeye başlanırken; sosyal güçlerin işbirliğini artırmaya çalışan ve orta sınıfın ödemeler dengesinin sağlandığı, yaşam standartlarının yükseltilmeye çalışıldığı bir ekonomik

olmayacağı da aşikârdır. Oysaki uluslararası politika çalışması bireyin topluma toplumun devlete ve devletin de uluslararası sistemik yapıya etkisine odaklanmakta bu odak noktası da bir devletin iktisadi ve askeri faaliyetleri ile gerçekleşmektedir. Bu tip araştırmalar genel olarak kısıtlı bir dönem ve kısıtlı bir bölge için geçerliliği korumakta devletin temel felsefesi ve yaklaşımı ile tanımlanmadığı takdirde de eksik kalmaktadır.

⁵⁴ Kratochwil, F. (1986). Of Systems, Boundaries, and Territoriality: An Inquiry into the Formation of the State System. *World Politics*, 39(1), 27-52.

⁵⁵ Hinnebusch R. (2012). Syria: from "authoritarian upgrading" to revolution? *International Affairs*, 88(1), s.97. Dr. Hinnebusch'un 1976 yılında "gidip görmek" suretiyle kaleme aldığı makalesinden 36 yıl sonra devlet kapasitesinin yönetsel sorunları üzerine getirdiği eleştiri ile Suriye'nin istihbari ve askeri fonksiyonunun rejimin varlığı ve korunması üzerine yoğunlaşmasının ekonomik sorunları da doğurmaya başladığını tespit etmesi devlet sisteminin bir devleti ziyaret ederek dar bir coğrafi alanda kısıtlı bir sürede yapılacak araştırmadan çok daha uzun erimli sonuçlara ulaşabileceğini göstermektedir.

⁵⁶ Conduit, D. (2016). The Patterns of Syrian Uprising: Comparing Hama in 1980–1982 and Homs in 2011. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 44(1), s.74-75.

⁵⁷ Lawson, F. (1997). Private Capital and the State in Contemporary Syria. *Middle East Report*, (203), s.11.

model öngörülmüştür. Ancak, Baas rejiminin temel model olarak aldığı SSCB ve Marksit/Leninist politikalar 1980'ler itibarıyla büyük bir krize sürüklenmiştir. Suriye ekonomisi 1980'lerde Baas Partisinin merkez-çevre uyumlaştırması ve çevrenin ekonomik hayata dahil edilmesi çabaları ile sürmüş olsa da yine 80'lerde özellikle küçük çaplı işletmelerin yoğun olarak bulunduğu ve Suriye ekonomisine önemli katkı yapan Hama-Humus bölgesinde gerçekleşen olaylar bir sosyal grubun sadece politik değil ekonomik sahada da bir ayrılık göstergesidir.⁵⁸ Bu çekişmeli sosyo-politik ve sosyo-ekonomik ortamda Suriye 1990'lara SSCB'nin yıkılışı ve bir ekonomik sistemin çöküşünün ardından piyasasını deregüle edebilme çabaları ile girmiştir.

Suriye'nin özel sektör yapısı özellikle 1990'lara geldiğinde temel olarak finans, emlak, turizm ve bunlara bağlı komisyonculuk faaliyetlerinden oluşmaktadır.⁵⁹ Bu küçük çaplı girişimlerin sayısı 1970'te 130 bin, 1981'de 220 bin, 1988'de de 360 ila 380 bin arasında olduğu belirtilmektedir.⁶⁰ Ancak bu tip işletmeler genellikle tek çalışanlı ve küçük çaplı komisyonculuk işletmeleri olduğu için uluslararası ekonomi politiğin faaliyetleri içinde herhangi bir yer kaplamamakta ayrıca devlet gelirleri açısından da önemli bir kalemi işgal etmemektedir. Buna mukabil bu tür işletmelerin sahipleri ile devlet ilişkisi bir sosyal güç-devlet yapısı ilişkisi açısından ekonomi politiğin subjektivite üzerinden okunması ve sosyal hareketliliklerin başlangıç noktası açısından önem arz etmektedir. Yine 1990'lara gelirken Esad idaresinin yatırım/tasarruf oranları kıyaslamasında nispi bir artış kaydettiğini görmek mümkündür. Buna göre 1963-67 arasında yatırımlar Suriye'nin % 13,6 ve tasarruflar %11,4 iken; 1973-76 döneminde tasarruflar %13,4 yatırımlar ise %26,3 seviyesine çıkarak tarihinin en yüksek noktasına erişmiş ve 1987-88 döneminde tasarruflar %4,1 yatırımlar ise %13,7 seviyesine inmiştir.⁶¹ Bu göstergeler bir başka açıdan da Suriye ekonomisinin dışa bağımlılık seviyesini de tahmin edilebilir kılmaktadır. Zira yatırım ve tasarruf oranlarının GSYH'ya nispeten düştüğü dönemler hem iç ekonomik şartların zorlandığı hem de ekonomisinin önemli bir destekçisi olan SSCB'nin etkisini yitirdiği döneme denk gelmektedir. Suriye özellikle 90'lara yaklaşılırken yabancı yardım konusunda da hayli istekli bir hale gelmiştir. Buna göre söz konusu yardımların büyük çoğunluğunu kamu sektörü alırken, yardımların ağırlıklı kısmı SSCB'den askeri yardım statüsünde gerçekleşmiş, 1977'de 1,8 milyar dolar olan yardımlar 1984'te 5,4 milyar dolara

⁵⁸ Hinnebusch, R. (1995). The Political Economy of Economic Liberalization in Syria. *International Journal of Middle East Studies*, 27(3), s.307.

⁵⁹ Perthes, V. (1992). The Syrian Private Industrial and Commercial Sectors and the State. *International Journal of Middle East Studies*, 24(2), s.211.

⁶⁰ Ibid., s.212.

⁶¹ Hinnebusch, op. cit. s.310.

yükselmiştir.⁶² Suriye'nin bu girişimlerinde 1982 yılında Suriye ile İsrail arasında yaşanan çatışmalarda Suriye'nin askeri ekipman ve silah kaybını yeniden düzenleme çabası da bulunmaktadır. Bu süreçte devletin özel sektöre nazaran daha fazla hâkim olduğu bu sektörler içinde de Suriye'nin politik amaçlarının gerçekleştirilebilmesi ve Esad rejiminin koruma altında tutulabilmesi için askeri harcamaların en yüksek paya sahip olduğu bir kamu sektörü öne çıkmaktadır. Suriye'nin güvenlik harcamaları 1977-1988 yılları arasında GSYH'nin yaklaşık %30'unu kapsamıştır.⁶³ Bu şartlar altında belli bir seviyede ancak Esad'ın hakimiyeti ve iktidarının tehlikeye atılmaması şartıyla özel girişime destek vermeye çalışan, ancak bir rantiyer devlet kapasitesi olmadığı için bunu ekonomik sorumluluğu kamunun üzerine yükleyerek bir başka deyişle sağlık, eğitim vb. harcamaları kısıtlayarak hatta 1963 öncesi dönemde var olduklarını ispat edemedikleri için Suriye'nin kuzeyindeki insanların vatandaşlık haklarını kısıtlayarak gerçekleştiren bir devlet yapısı ortaya çıkmıştır. Bu şartlar altında Hafız Esad'ın vefatının ardından iktidarı devralan Beşar Esad da bazı reform girişimleri yapsa da iktidarı elden bırakmama motivasyonu ile kısıtlı kalmış ve içinden geçilen döneme girilmiştir. Beşar Esad döneminde de ekonomik yapısal sorunlar devam etmektedir. Son dönemde Beşar Esad'ın kuzeni Rami Mahluf'un mal varlığı ve ticari faaliyetlerine el koyma girişimleri dikkat çekmektedir.⁶⁴ Bu duruma Esad'ın iktidarda kalabilmek adına neredeyse yetkisini devrettiği Rusya Federasyonu'na borçlarını ödemek için Mahluf'un servetinden faydalanma çabasının yol açtığı belirtilmektedir. Ayrıca Esad idaresinin varlığını sürdürmek için Rusya ve İran'a devretmiş olduğu yetkiler ekonomik açıdan da adı geçen ülkelerin Suriye hakimiyeti için bir gerginliği ortaya çıkarmaktadır.

4. DÜŞÜK DEVLET KAPASİTESİ, STATUS QUONUN ETKİSİ VE MÜDAHALE

Suriye'nin devlet kapasitesinin düşüklüğünün yol açtığı iç çatışmalar bilahare gelişerek bölgesel çapta sorunları ortaya çıkaran ve küresel aktörlerin de müdahil olduğu bir alana dönüşmüştür. Bu şartlar altında söz konusu olaylardan en çok etkilenen ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Suriye'de devlet elitinin ayrıntılı bir şekilde belirtildiği üzere iktidarını koruyucu bir davranış sergilemesinin sonucu olarak toplumsal mutabakat ve ekonomik refahın derinden etkilenmesi bu olayların yaşanmasındaki en önemli sebeplerdendir. Bu süreçte Suriye'deki sorunların oluşumunun yegâne sebebinin 2011'de başlayan Arap Ayaklanmaları olmadığı

⁶² Clawson, P. (1989). Unaffordable Ambitions: Syria's Military Build-Up and Economic Crisis. The Washington Institute for Near East Policy, Policy Papers, No:17,. s.10-11.

⁶³ Ibid., s.18.

⁶⁴ Eşref Musa vd. Suriyeli Oligark Rami Mahluf ile Esed Rejimi Arasında İpler Gerildi, 01.05.2020 Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriyeli-oligark-rami-mahluf-ile-esed-rejimi-arasinda-ipler-gerildi-/1825551> (Erişim: 02.05.2020).

bunun aksine sorun alanının çok daha kronik ve devlet yönetimi anlayışı ile ilgili olduğu görülmektedir. Suriye’de oluşan iç istikrarsızlık gelişerek *status quonun* etkilenmesine sebep olmuş Türkiye uzun süren diplomatik arayışların neticesinde Suriye devlet kapasitesinin düşüklüğüne dayanan güvenlik sorunlarına uluslararası politikanın doğası ve uluslararası hukukun gereği olarak müdahale etmiştir. Zira Esad idaresinin iktidarda kalabilme adına Rusya ve İran yetkililerine teslimiyeti Suriye’nin kuzeyindeki terör örgütü yapılarının yoğunlaşarak sınırdaş ülke Türkiye’yi etkiler hale gelmiştir. Rusya ve İran Esad Rejiminin talebi ile Suriye’de askeri faaliyetleri yürütürken, Türkiye de güvenliğinin ve bölgesel istikrarın korunması için askeri harekâtlara başlamıştır.

4.1. Türkiye’nin Suriye’nin Kuzeyine Yaptığı Harekâtlar ve *Status Quo*

Türkiye 24 Ağustos 2016-29 Mart 2017 tarihleri arasında yaptığı Fırat Kalkanı Harekâtı Partiya Yekitiya Demokratik (Demokratik Birlik Partisi-PYD) unsurlarının Fırat Nehri’nin batısına geçişi dolayısıyla gerçekleşmiştir. Suriye devletinin kapasite yetersizliği güvenlik sorunlarına da yol açarak, 1998 yılına kadar belli bir seviyede desteklediği PKK terör örgütünün ülkenin kuzeyinde yeni bir forma sahip olmasını da etkilemiştir. Bu boşluk alanından yararlanan ve alanı Rusya ve İran’ın engellenebilmesi için kendi lehine kullanmak isteyen ABD de DAES ile mücadele adı altında Bab ve çevresinde bulunan yerleşim yerlerini kontrol altına almaya çalışan PYD’nin silahlı kanadı YPG unsurlarına yoğun destek vererek yerel bir yönetim alanı yaratma stratejisini benimsemiştir. Bu yapı bölge sakinlerinin hayatını da tehlikeye atmak suretiyle önemli bir göç dalgası yaratmıştır. Bu şartlar altında başlayan Fırat Kalkanı Harekâtının amacı Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından “Güvenliğin sağlanmasına dayalı olarak Cerablus’tan batıya ve güneye doğru harekât alanının genişletilmesi sonucu terör ve mülteci sorununun çözüme kavuşturulmasıdır.”⁶⁵ ifadesiyle açıklanmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan, PYD’nin sebep olduğu göç hareketine istinaden Fırat Kalkanı harekât bölgesinde, harekât öncesi dönemde Cerablus’ta 2 bin civarında nüfusun bulunduğunu harekât sonrası dönemde ise bu sayının 1 Ekim 2016 itibarıyla 40 bine yaklaştığını belirtmiştir.

Fırat Kalkanı Harekâtı yaklaşık yedi ay sonra 29 Mart 2017 itibarıyla tamamlanmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ve Özgür Suriye Ordusu (ÖSO)⁶⁶ milisleri ile yürütülen harekât sonrasında Türkiye el Bab, Cerablus gibi önemli yerleşim birimlerinden hayatın normale dönmesi, güvenliğin tesis edilmesi için alt

⁶⁵ Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, “Türkiye Büyük Millet Meclisi 26. Dönem 2. Yasama Yılı Açılışında Yaptıkları Konuşma”, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, 01.10.2016, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/52461/turkiye-buyuk-millet-meclisi-26-donem-2-yasama-yili-acilisinda-yaptiklari-konusma.html> (Erişim: 14.03.2020).

⁶⁶ Bu tarihlerde, şu anda Milli Suriye Ordusu olarak anılan yapı henüz oluşmadığı ve adı ÖSO olduğu için kuruluş tarihine kadar olan olaylar sürecinde adı geçen yapı ÖSO olarak anılacaktır.

ve üst yapı faaliyetlerine yoğunlaşmıştır. Harekâtın sona ermesinden sonra El Bab bölgesi dört yıllık DAESH işgalinin ardından 22 Şubat 2017 itibarıyla TSK ve ÖSO tarafından kurtarıldıktan sonra, Şubat 2017’de nüfusu 300 bine çıkmıştır. Harekâtın sona ermesinden yaklaşık bir yıl sonra 21 Şubat 2018’de yerel yetkililerin beyanlarına göre Türkiye’nin girişimleri sonucu evlerin tamir edildiği, hastane ve okullardan zarar görenlerin tamir edilerek yeniden hizmete sokulduğu belirtilmekte ve bu çerçevede de 27 bin öğrencinin eğitim-öğretim hayatına kaldığı yerden devam ettiği ifade edilmektedir.⁶⁷ Ayrıca alt yapının ve kamu işlevlerinin tamamen çökmesine rağmen operasyon sonrası dönemde bunların da çalışır hale getirildiği baronun kurulduğu, eğitim müdürlüğünün tekrar işler hale getirildiği, polis ve güvenlik faaliyetlerinin yeniden görevinin başında olduğu belirtilmektedir.⁶⁸ Fırat Kalkanı Harekâtının tamamlanmasının ardından 300 bin civarında⁶⁹ geçici sığınma statüsündeki şahıs bölgeye dönmüştür.

4.1.2. Zeytin Dalı Harekâtı ve Suriye’nin Kuzeyindeki Etkileri

Ancak, Suriye’nin kuzeyindeki istikrarsızlık güç boşluğunun (*power vacuum*) Türkiye tarafından daha yoğun bir şekilde doldurulması gerekliliğini ortaya koymuştur. Zira Türkiye’nin ilk harekâtından sonraki süreçte de Esad’ın korunması suretiyle bölgesel çıkarlarını elde etme çabasında olan Rusya-İran ile söz konusu iki devleti Suriye’deki etkinliklerini kısıtlamak üzere yoğunlaşan ABD politik tutumlarında herhangi bir değişikliğe gitmemiştir. Bu şartlar altında Türkiye 20 Ocak-24 Mart 2018 tarihleri arasında Halep’e bağlı Afrin, Azez ve Tel Rıfat bölgelerinde Zeytin Dalı Harekâtını başlatmıştır. Bu harekâtın Fırat Kalkanı Harekâtından ayrıldığı temel nokta yoğunluğun PYD’nin silahlı kanadı YPG unsurlarının bertaraf edilmesi üzerine oluşturulmasıdır. Bu noktada Suriye ilginç bir örneği teşkil etmektedir. Zira Suriye’nin kuzeyinde SDG adı altında ağırlıklı olarak bölücü terör örgütünün Suriye uzantısı PYD’nin unsurlarının bulunduğu yapılar 21 Ocak 2014’te Cezire, 27 Ocak 2014’te Ayn el Arap⁷⁰, 29 Ocak 2014 itibarıyla da Afrin sözde kantonlarını ilân etmiştir.⁷¹ Suriye’nin kuzeyindeki terör yapılarının

⁶⁷ Population doubles in Syria’s al-Bab a year after liberation from Daesh, Daily Sabah, 21.02.2018, <https://www.dailysabah.com/syrian-crisis/2018/02/21/population-doubles-in-syrias-al-bab-a-year-after-liberation-from-daesh>, (Erişim: 14.02.2020).

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Bu kullanım faydalanılan orijinal metinde Kobani olarak geçmekte ve aslında 1912 yılında Alman Bankası (Deutsche Bank)’ın ifade edilmesi için kullanılan “company” kelimesinin bozulmuş kullanımı olma ihtimali yüksektir. Bölge Osmanlı Devleti kayıtlarında resmi olarak Ayn el Arap yahut daha açık bir Türkçe ile Arap Pınarı olarak geçmektedir.

⁷¹ Radpey, L. (2016). Kurdish Regional Self-rule Administration in Syria: A new Model of Statehood and its Status in International Law Compared to the Kurdistan Regional Government (KRG) in Iraq. Japanese Journal of Political Science, 17(3), 468-488., s:476

ortaya çıkışı Suriye’de iç savaşa dönüşen çatışmaların başlamasından yaklaşık üç yıl sonrasında gerçekleşebilmiştir. Esad rejiminin meşruiyet ve devlet kapasitesinin tartışması bağlamında sosyo-ekonomik ve sosyo-politik ortamı layıkıyla idare edemeyişi de söz konusu yapıların ortaya çıkışında önemli bir katkıya sahiptir. Burada dikkat çekici husus kapasitesi yeterli seviyede olmayan ve meşruiyet sorunu yaşayan idarenin, Türkiye’nin yaptığı müdahale ile kazanacağı muhtemel avantajın görmezden gelinmesidir. Bu tercihin temelinde ise Türkiye’nin Mart 2011’de başlayan krizin başından itibaren tavrını Esad idaresine muhalif sosyo-politik odakları desteklemesi bulunmaktadır. Türkiye’nin tercih edildiği herhangi bir senaryo Esad Rejiminin tükenen zamanının daha hızlı geçmesini sağlayacaktır. Bu noktada soru Rusya ve Esad Rejiminin Suriye’nin devlet kapasitesi ve güvenliği bağlamında ne kadar hareket edebildiğidir.

Rusya Türkiye’nin harekâtı başlatmasından yaklaşık bir yıl önce 1 Mayıs 2017 itibarıyla hem Afrin hem de Kamışlı bölgesinde PYD’nin silahlı kanadı YPG unsurlarının koruma altına alınması amacıyla askeri birlik sevkiyatını tamamlamıştır.⁷² Bunun yanı sıra Türk Kamuoyunda da bilindiği üzere ABD’nin YPG’ye verdiği destek 13 Ocak 2018 tarihi itibarıyla en yüksek seviyesine çıkarak çoğunluğunu Bölücü Terör Örgütünün Suriye uzantısı PYD’nin oluşturduğu Suriye Demokratik Güçleri (SDG)’nin 30 bin personelden oluşan bir sınır koruma gücü meydana getirildiği ABD’nin Birleşik Görev Gücü-Doğal Kararlılık Harekâtı tarafından açıklanmıştır.⁷³ Bu süreç de göstermektedir ki bir terör odağının uluslararası mahfiller tarafından desteklenmesi anılan bölgedeki istikrarı ortadan kaldırarak bölgede mukim bulunanların başta hayat hakkı kaygısı olmak üzere başka alanlara göç etmesine sebep olmaktadır. Bu gelişmelere ek olarak sık sık Suriye’nin toprak bütünlüğünden bahsolunarak hukuki temsilci Esad rejiminin operasyon bölgesinde olan Minniğ Hava Üssü’nün PYD tarafından rejime devredilmesi hususunda anlaşılması ancak Afrin genelinin rejime devredilmesi hususundaki ihtilaflardan dolayı girişimin olumlu sonuçlanmaması da terör örgütünün Esad rejimi tarafından da irtibat kurulabilir ve yönetime ortak edilebilir seviyede olduğunun bir göstergesidir. Zeytin Dalı Harekâtı sürecinde de Afrin’e TSK ve Milli Suriye Ordusu’nun girmesinin engellenmesi amacıyla Esad rejimi YPG güçlerine destek

⁷² Ivan Yakovlev, In pictures: US and Russian military units patrol Kurdish-controlled areas in northern Syria, Al Masdar News, 01.05.2017, <http://web.archive.org/web/20171013233406/https://www.almasdarnews.com/article/pictures-us-russian-military-units-patrol-kurdish-controlled-areas-northern-syria/>, (Erişim: 15.03.2020).

⁷³ Tom Perry, Orhan Coskun, “U.S.-led coalition helps to build new Syrian force, angering Turkey”, Reuters, 14.01.2018, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-sdf/u-s-led-coalition-helps-to-build-new-syrian-force-angering-turkey-idUSKBN1F300A>. (Erişim: 15.03.2020).

olmuştur.⁷⁴ Ayrıca Zeytin Dalı Harekatının sona ermesinden yaklaşık dört ay sonra 23 Temmuz 2018 tarihinde terörist grupların Münbiç bölgesinde de tamamen çekilmesinin ardından Esad Rejimi ile PYD arasında görüşme trafiği artmıştır. Söz konusu girişimler Temmuz 2018 başında Halep'in siyasi geleceğinin tartışılması için Esad Rejimini temsilen Fadıl Cabbar, Abdullah Hüseyin, Ahmet Gabhan ile PYD'yi temsilen Münbiç Askeri Konseyi Başkanı Muhammet Karidi, İbrahim Bennavi, Muhammet Guveyşi ve Şükrü el Avni'nin katılımlarıyla bölücü terör örgütünün merkezi Kandil'de gerçekleşmiştir.⁷⁵

4.2. Rusya-Esad İttifakının Yeni Sosyal Güç Mutabakatı: Terör Kartı

ABD, Rusya ve Esad Rejiminin politik tavrı Türkiye Suriye'nin kuzeyinde istikrarın sağlanarak geçici koruma statüsündeki göçmenlerin yerleşim birimlerinde yaşamını sürdürebilmesi ve terör odaklarının ortadan kaldırılması için 9 Ekim 2019'da Barış Pınarı Harekatını başlattığı dönemde de değişmemiştir. Bu harekâtın önemli amaçlarından biri de güvenli bölgenin ihdasının ardından 3 milyon 600 bin geçici koruma statüsündeki göçmenin Suriye'nin kuzeyine tekrar yerleştirilmesi olmuştur.⁷⁶ Esad Rejimi ile YPG unsurları Himeymim Hava Üssünde Rusya'nın arabuluculuğunda 13 Ekim 2019'da görüşerek bölgenin Türkiye karşısında savunulması için kararlar almıştır.⁷⁷ Sözde SDG Basın Sözcüsü Mustafa Bali Esad Rejimi ile ortaya çıkan yakınlaşmanın "Türkiye'nin gerçekleştireceği etnik temizliğe karşı" olduğunu belirtmiştir.⁷⁸ PYD bir yandan Türkiye'nin operasyonları sonucu ABD'nin tavrı değişikliği ile ortaya çıkan yeni güç dengesinde kendine alan yaratma çabası içine girerken öte yandan da Rusya-Esad ittifakı Suriye'nin kuzeyinde oluşacak sosyo-politik yapıların kendi lehlerine olmasındansa belli bir seviyede irtibat kurabildikleri terör odaklarıyla anlaşarak muhtemel federatif bir yapı oluşumunu da kabul etme eğilimi göstermektedir. Bu süreçte *status quonun* yeniden tesisi için Türkiye, Cumhurbaşkanı Erdoğan, AB'ni de sığınmacı sorunu vesilesiyle tam olarak küresel bir sorun haline gelmiş Suriye'nin devlet kapasitesi için

⁷⁴ Assad quietly aids YPG against Turkey, Al Jazeera, 11.02.2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/02/assad-quietly-aids-ypg-turkey-180211100213138.html>. (Erişim: 15.03.2020).

⁷⁵ Levent Tok, Mohamed Misto, Omer Koparan, "YPG/PKK terrorists, Syrian regime collaborate on Manbij", Anadolu Agency, 23.07.2018, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/ypg-pkk-terrorists-syrian-regime-collaborate-on-manbij/1211595>. (Erişim: 15.03.2020).

⁷⁶ Al Jazeera, "Turkey begins ground offensive in northeastern Syria", 10.10.2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/10/turkey-begins-ground-offensive-northeastern-syria-191009212025006.html>. (Erişim: 16.03.2020).

⁷⁷ Tom Perry, Rodi Said, "Russia takes part in talks between Syria and Kurdish-led SDF", Reuters, 13.10.2019, <https://www.reuters.com/article/us-syria-security-turkey-kurds-damascus/russia-takes-part-in-talks-between-syria-and-kurdish-led-sdf-idUSKBN1WS0MY>, (Erişim: 16.03.2020).

⁷⁸ Ibid.

sorumluluk almaya davet etmiştir.⁷⁹ Rusya-Esad ittifakı Suriye'nin kuzeyinde belli bir aşamada ilerleme kaydedebilmek için 10 Şubat 2020'de beş⁸⁰; 27 Şubat 2020'de de 36 Türk askerini şehit etmiştir.⁸¹ Bahar kalkını harekâtıyla ağır kayıplar verdirilen Esad güçleri, Türkiye-Rusya mutabakat ile saldırıları durdurmak zorunda kalmıştır.

4. SONUÇ

Ortaya çıkan gücün yokluğu yani devlet kapasitesinin sorunlu hali öncelikli olarak Suriye'nin iç politik yapısında manda idaresinden çıktığı dönemden itibaren istikrarsız bir sürecin devam etmesini sağlamıştır. Bu durumun bir sonucu olarak ortaya çıkan sosyo-politik ve sosyo-ekonomik yapıların uyumsuzluğu Suriye'nin kapasite sorununun bölgesel bir hal almasına etki etmiş aynı zamanda da Suriye'nin kuzeyinde yeni bir güç odağı olma arayışındaki unsurlara verimli bir alan yaratmıştır. Bu şartlar sadece bir devletin hakimiyet alanı sorunu olmaktan çıkmış aynı zamanda bir devletin bölgesel güvenlik sorunu halini de almıştır. Bu vaziyette ise bir devletin kapasite sorunu gücün yokluğunda doğan yeni gücün ortaya çıkışına sebep olmakla birlikte ki bu güç Türkiye'dir hali hazırdaki gücün yani Esad idaresinin de varlığını sürdürebilmek için Rusya Federasyonu ve İran'a devlet kapasitesi idaresinin önemli bir kesimini devretmesi sonucunu doğurmuştur.

Suriye'de gelişen durumun bölgesel istikrarın yani *status quonun* sürdürülmesi için rol alan Rusya ve İran kendi bölgesel hakimiyet alanlarının genişletilmesi, ABD ise Rusya'nın SSCB'nin ardılı olarak Doğu Akdeniz havzası ve Irak coğrafyasına etki etme ihtimalinin önlenmesi için çaba sarf etmiştir. Türkiye'nin bu sorun alanından en çok etkilenen ülke olarak politikası Suriye'nin devlet kapasitesinin sorunlu oluşuna yol açan sosyo-politik güçlerin de sistem içinde temsil edilmesi, istikrarın sağlanarak bölgesel sorunların aşılması yönünde gerçekleşmiştir. Bu aşamada bir devletin kapasite kaybına maruz kaldığında devlet idaresini elinde bulunduranların idareyi sürdürebilmek adına meşruiyet zemini aramaksızın yabancı devlet güçlerini ülkeye davet edebildiği açık bir şekilde gösterilmiştir. Bu politik tavrın sonucu işe sorunlu sosyo-politik grupların daha agresif bir tavır sergilemesi bu tavrın sonucunun ise bölgesel *status quonun* devam ettirilmesindeki güçlük olarak sorunun küresel bir hale dönüşmesidir.

⁷⁹ Sena Guler, "Turkish president says anti-terror operation to resettle around 3 million Syrians to their home", Anadolu Agency, 15.10.2019, <https://www.aa.com.tr/en/operation-peace-spring/op-peace-spring-clears-1-000-sq-km-of-terrorists-so-far/1614421>. (Erişim: 17.03.2020).

⁸⁰ Tuvan Gumrukcu, Suleiman al Khalidi, "Turkish forces strike back after five soldiers killed in Syria", Reuters, 10.02.2020, <https://www.reuters.com/article/us-syria-security-turkey/turkish-forces-strike-back-after-five-soldiers-killed-in-syria-idUSKBN2041FJ>. (Erişim: 17.03.2020).

⁸¹ Bethan McKernan, "Dozens of Turkish soldiers killed in strike in Idlib in Syria", 28.02.2020, <https://www.theguardian.com/world/2020/feb/27/dozens-of-turkish-soldiers-killed-in-strike-in-idlib-in-syria-reports-say>. (Erişim: 17.03.2020).

KAYNAKÇA

Abadi, J. (2020). US-Syrian Relations, 1920-1967: The Bitter Harvest of a Flawed Policy, 6 (1), 1-24.

Al Jazeera, "Turkey begins ground offensive in northeastern Syria", 10.10.2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/10/turkey-begins-ground-offensive-northeastern-syria-191009212025006.html>. (Erişim: 16.03.2020).

Assad quietly aids YPG against Turkey, Al Jazeera, 11.02.2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/02/assad-quietly-aids-ypg-turkey-180211100213138.html>. (Erişim: 15.03.2020).

Barr, J. (2012), *A Line in the Sand: The Anglo-French Struggle for the Middle East, 1914-1948*, Norton Press: New York.

Ben-Tzur, A. (1968). The Neo-Ba'th Party of Syria. *Journal of Contemporary History*, 3 (3), 161-181.

Besley, T. & Persson, T. (2010) State Capacity, Conflict, and Development. *Econometrica*, 78(1), 1-34.

Bethan McKernan, "Dozens of Turkish soldiers killed in strike in Idlib in Syria", 28.02.2020, <https://www.theguardian.com/world/2020/feb/27/dozens-of-turkish-soldiers-killed-in-strike-in-idlib-in-syria-reports-say>. (Erişim: 17.03.2020).

Bilgin, P. & Morton, A.D. (2002) Historicising representations of 'failed states': Beyond the cold-war annexation of the social sciences?, *Third World Quarterly*, 23(1), 55-80.

Chatty, D. (2010). The Bedouin in Contemporary Syria: The Persistence of Tribal Authority and Control. *The Middle East Journal*, 64(1), 29-49.

Clawson, P. (1989). Unaffordable Ambitions: Syria's Military Build-Up and Economic Crisis. *The Washington Institute for Near East Policy, Policy Papers*, No:17, 1-70.

Conduit, D. (2016). The Patterns of Syrian Uprising: Comparing Hama in 1980-1982 and Homs in 2011. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 44(1), 73-87.

Cox, R. (2004) Beyond empire and terror: critical reflections on the political economy of world order, *New Political Economy*, 9 (3), 307-323.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, "Türkiye Büyük Millet Meclisi 26. Dönem 2. Yasama Yılı Açılışında Yaptıkları Konuşma", Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, 01.10.2016, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/52461/turkiye-buyuk-millet-meclisi-26-donem-2-yasama-yili-acilisinda-yaptiklari-konusma.html> (Erişim: 14.03.2020).

Dawisha, A. I. (1978). Syria under Asad, 1970-78: The Centres of Power. *Government and Opposition*, 13(03), 341-354.

Devlin, J. F. (1991). The Baath Party: Rise and Metamorphosis. *The American Historical Review*, 96 (5), 1396-1407.

Dorff, R. H. (2000) "Responding to the Failed State: Strategic Triage." In *Beyond Declaring Victory and Coming Home*, edited by A. J. Joes and M. Manwaring, pp. 225–243. Westport, CT: Praeger Publishers.

Easton, D. (1975). A Re-assessment of the Concept of Political Support. *British Journal of Political Science*, 5(04), 435-457.

Eşref Musa vd. Suriyeli Oligark Rami Mahluf ile Esed Rejimi Arasında İpler Gerildi, 01.05.2020 Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriyeli-oligark-rami-mahluf-ile-esed-rejimi-arasinda-ipler-gerildi-/1825551> (Erişim: 02.05.2020).

Fontana, P. (2006). The Concept of Hegemony in Gramsci. M. Haugaard ve H. H. Lentner (Eds.) *Hegemony and Power: Consensus and Coercion in Contemporary Politics içinde* (23-44. ss.). Lexington Books: Oxford.

Fontana, P. (2013). Hegemony ve İktidar: Gramsci ve Machiavelli Arasındaki İlişki Üzerine. Kalkedon Yayıncılık: İstanbul.

Fukuyama, F. (2005). "Stateness" First. *Journal of Democracy*, 16(1), 84-88.

Galvani, J. (1974). Syria and the Baath Party. *MERIP Reports*, No: 25, 3-16.

Hinnebusch R. (2012). Syria: from "authoritarian upgrading" to revolution? *International Affairs*, 88(1), 95-113.

Hinnebusch, R. (1976). Local Politics in Syria: Organization and Mobilization in Four Village Cases. *Middle East Journal*, 30(1), 1-24.

Hinnebusch, R. (1982). Syria Under the Ba'th: State Formation in a Fragmented Society. *Arab Studies Quarterly*, 4(3), 177-199.

Hinnebusch, R. (1995). The Political Economy of Economic Liberalization in Syria. *International Journal of Middle East Studies*, 27(3), 305-320.

Ivan Yakovlev, In pictures: US and Russian military units patrol Kurdish-controlled areas in northern Syria, Al Masdar News, 01.05.2017, <http://web.archive.org/web/20171013233406/https://www.almasdarnews.com/article/pictures-us-russian-military-units-patrol-kurdish-controlled-areas-northern-syria/>, (Erişim: 15.03.2020).

Kapani, M. (2014). *Politika Bilimine Giriş*, Bilgi Yayınevi: İstanbul.

Kaylani, N. (1972). The Rise of the Syrian Ba'th, 1940–1958: Political Success, Party Failure. *International Journal of Middle East Studies*, 3(1), 3-23.

Kelidar, A. R. (1974). Religion and state in Syria. *Asian Affairs*, 5 (1), 16-22.

Kerr, M. H. (1973). Hafiz Asad and the Changing Patterns of Syrian Politics. *International Journal: Canada's Journal of Global Policy Analysis*, 28 (4), 689-706.

Kratochwil, F. (1986). Of Systems, Boundaries, and Territoriality: An Inquiry into the Formation of the State System. *World Politics*, 39(1), 27-52.

Kuran, T. (1991). Now Out of Never: The Element of Surprise in the East European Revolution of 1989. *World Politics*, 44 (1), 7-48.

Lawson, F. (1997). Private Capital and the State in Contemporary Syria. *Middle East Report*, No: 203, 8-13.

Levent Tok, Mohamed Misto, Omer Koparan, "YPG/PKK terrorists, Syrian regime collaborate on Manbij", *Anadolu Agency*, 23.07.2018, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/ypg-pkk-terrorists-syrian-regime-collaborate-on-manbij/1211595>. (Erişim: 15.03.2020).

Lin, K., & Carroll, E. (2006). Theoretical Visions versus Policymaking Realities? Searching for the Logical Grounds of Expansion and Retrenchment Arguments in Studies on Nordic Social Policy Models from the 1960s to the 2000s. *Comparative Sociology*, 5(1), 65–86.

Milliken, J., & Krause, K. (2002). State Failure, State Collapse, and State Reconstruction: Concepts, Lessons and Strategies. *Development and Change*, 33(5), 753-774.

Morgenthau, H. J. (1970). *Uluslararası Politika C.1, Çev: Baskın Oran, Ünsal Oskay, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları: Ankara.*

Moubayed, S. (2012). *Syria and the USA: Washington's Relations with Damascus from Wilson to Eisenhower*. I.B. Taurus: New York.

Moubayed, S. M. (2006). *Steel & Silk: Men and Women Who Shaped Syria 1900-2000*. Cune Press: Seattle, Washington.

Nobel, J. W. (1995). Morgenthau's struggle with power: the theory of power politics and the Cold War. *Review of International Studies*, 21(01), 61-85

North, D. (1981). *Structure and Change in Economic History*, W. W. Norton & Company: New York.

Olmert, Y. (1996) A false Dilemma? Syria and Lebanon's independence during the mandatory period, *Middle Eastern Studies*, 32 (3), 41-73.

Paul C. Helmreich (1974). *From Paris to Sevres: The Partition of the Ottoman Empire at the Peace Conference of 1919-1920*, Ohio State University Press: Columbus, Ohio.

Perthes, V. (1992). The Syrian Private Industrial and Commercial Sectors and the State. *International Journal of Middle East Studies*, 24(2), 207-230.

Population doubles in Syria's al-Bab a year after liberation from Daesh, *Daily Sabah*, 21.02.2018, <https://www.dailysabah.com/syrian-crisis/2018/02/21/population-doubles-in-syrias-al-bab-a-year-after-liberation-from-daesh>, (Erişim: 14.02.2020).

Radpey, L. (2016). *Kurdish Regional Self-rule Administration in Syria: A new Model of Statehood and its Status in International Law Compared to the Kurdistan*

Regional Government (KRG) in Iraq. *Japanese Journal of Political Science*, 17(3), 468-488.

Sanjian, A. (1956). The Sanjak of Alexandretta (Hatay): Its Impact on Turkish-Syrian Relations (1939-1956). *Middle East Journal*, 10(4), 379-394.

Seale, P. (1989). *Asad: The Struggle for the Middle East*. University of California Press: Berkeley, California.

Sena Guler, "Turkish president says anti-terror operation to resettle around 3 million Syrians to their home", *Anadolu Agency*, 15.10.2019, <https://www.aa.com.tr/en/operation-peace-spring/op-peace-spring-clears-1-000-sq-km-of-terrorists-so-far/1614421>. (Erişim: 17.03.2020).

Thomas, M. (2000) Divisive decolonization: The Anglo-French withdrawal from Syria and Lebanon, 1944-46, *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, 28 (3), 71-93.

Tom Perry, Orhan Coskun, "U.S.-led coalition helps to build new Syrian force, angering Turkey", *Reuters*, 14.01.2018, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-sdf/u-s-led-coalition-helps-to-build-new-syrian-force-angering-turkey-idUSKBN1F300A>. (Erişim: 15.03.2020).

Tom Perry, Rodi Said, "Russia takes part in talks between Syria and Kurdish-led SDF", *Reuters*, 13.10.2019, <https://www.reuters.com/article/us-syria-security-turkey-kurds-damascus/russia-takes-part-in-talks-between-syria-and-kurdish-led-sdf-idUSKBN1WS0MY>, (Erişim: 16.03.2020).

Tuvan Gumrukcu, Suleiman al Khalidi, "Turkish forces strike back after five soldiers killed in Syria", *Reuters*, 10.02.2020, <https://www.reuters.com/article/us-syria-security-turkey/turkish-forces-strike-back-after-five-soldiers-killed-in-syria-idUSKBN2041FJ>. (Erişim: 17.03.2020).

Waltz, K. (2000). *Structural Realism After the Cold War*. *International Security*, 25 (1), 5-41.

Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. Addison Wesley Publishing Company: Reading, Massachusetts.

Weber M. (1987). *Sosyoloji Yazıları*, çev: Taha Parla, Hürriyet Vakfı Yayınları: İstanbul.

Yavuz, R. (2017). Effects of the Decisions of San Remo Conference on Syria and Iraq. *Tarih İncelemeleri Dergisi* , 32 (2) , 565-600.

